

Athene's kunstzin, dan wordt de bouw van zijn gedicht, de „Bouwzang” uit het vredejaar 1648 geheel bepaald door de waargenomen parallel:

„De Vredevader Numa had....”

luit de eerste regel van de eerste zang, en de tegenzang antwoordt:

„Ons vredevaarders alle vier....”

(Bouwzang, vs. 1, en 19)

Deze vier Vredevaders zijn de burgemeesters van Amsterdam.

Men heeft deze wijze van uitbeelden vleierij genoemd. Ten onrechte; vleierij zijn dergelijke idealiseringen pas wanneer de kwaliteit van het vers het gebruik ervan schijnt te bespotten, één dergelijken regel zal men in Vondel's gelegenheidspoëzie vergeefs zoeken. Ziet men echter hoe in de beeldende kunst dier dagen een dergelijk gegeven werd uitgewerkt (afb. 16), dan wordt het duidelijk hoe het allegoriseerende, heroïseerende genre bij ons zijn slechten naam heeft gekregen.

Het meerendeel der Hollandsche schilders moge tevergeefs getracht hebben het visioen der Renaissance-dichters uit te beelden, één was er, die zelfbewust zijn weg ging naar een niet minder grootsch doel.

Een frappante tegenstelling dient zich aan: hier Rembrandt, voor alles zoeker naar schoonheid, die zijn „Entheroisierung” zelfs op gebouwen toepast en ze hun rankheid ontnemt; daar Vondel, onze felste hekeldichter, die niet minder bewust zijn heroïseering toepast, óók op de menschen....

Onze uiteenzettingen hebben het punt bereikt, van waaruit men zonder wrok, maar daarom niet zonder ontroering, de oorzaken van meer dan één fiasco kan aanwijzen: aan de eene zijde het geloof, dat de ons gegeven werkelijkheid kan worden ontdaan van alle onzuiverheid en toevalligheid en dat ze aldus verpuurd, zoo doorschijnend wordt dat ons „het wezen aller dingen” het licht, dat in het middelpunt van al het bestaande gloeit, waarneembaar wordt.

Aan de andere zijde een koortsachtige hartstocht voor het leven, zoo groot, dat ze met het schamele gegeven deel geen genoegen kan nemen, en omslaat in een koppigen alchemisten trots, die met verwerping van wat schoon schijnt, zelf maken zal wat schoon is. En wie kan zeggen of het eerbied is of hoon, dat hiervoor juist het minst geachte wordt gekozen?

Keeren wij tot ons onderwerp terug! Onze traditielooze tijd heeft de doorzichtige, doorschijnende wijze van uitdrukken, waarvan hierboven herhaaldelijk sprake was, gemeend te moeten verwerpen. Maar zou men werkelijk Vondel's kunstenaarschap in gevaar brengen, b.v. door toe te geven, dat zijn Claudius Civilis, zijn Huydekoper, ja zijn Amsterdam, dingen zijn, die andere dingen aanduiden?

Geldt deze omschrijving niet juist voor elk waarlijk groot kunstwerk?